

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Клюєва К.Г. «Сучасні технології розв'язання політичних конфліктів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Актуальність теми дослідження обумовлена тією очевидною обставиною, що політична напруженість та постійний стан нестабільності як в Україні, як і в усьому світі, набувають все більшого розростання та поширення. Інтерес дисертанта до даної теми, на наш погляд, викликаний тим, що сьогодні. Не маючи досвіду перебування в конфлікті й виходу з нього, наша країна опинилася в неослабному конфліктному полі. За умов конфліктної політики економіка цілковито залежить від політичних процесів, а регулювання економіки – від політичних інтересів. Це призводить до ігнорування об'єктивних економічних законів. Уплив на політику великих бізнес-груп створює дисбаланс в економічному розвитку окремих регіонів і рівні життя різних соціальних груп, що також сприяє розвитку конфлікту.

Дійсно, аналізуючи ситуацію в Україні в контексті теорії політичного конфлікту, слід сказати, що спроби пояснення політичних конфліктів у рамках традиційних раціональних моделей та схем наптовхуються на серйозні труднощі. Впродовж усього періоду незалежного розвитку Україна була й залишається конфліктогенним середовищем, що гальмує її подальший розвиток, стає на заваді свроінтеграційним прагненням. У зв'язку з цим постає необхідність переосмислення світового та вітчизняного досвіду дослідження політичних конфліктів, джерел їх виникнення, пошуку нових шляхів управління, розв'язання, мінімізації деструктивного впливу на національну безпеку.

Тому, проблема вибору та застосування засобів розв'язання політичних конфліктів продовжує залишатися недостатньо дослідженою та актуальною.

Слід зазначити, що дисертанту вдалося вирішити поставлені завдання, чим обумовлена наукова новизна роботи. Всі її положення мають обґрунтований характер.

Зміст дисертації не залишає сумнівів у тому, що дисертант провів дуже серйозну, масштабну науково-дослідну роботу і отримав важливі, з точки зору політичної теорії та практики, наукові результати.

У першу чергу необхідно відзначити повноту аналізу ступеня розробленості проблеми. Дисертант розглянув більшість політологічних досліджень, що стосуються даної проблематики. Це дозволило автору дисертаційної роботи чітко окреслити власний предмет дослідження.

У роботі успішно проаналізовано основні теоретичні підходи, які направлені на формування конфліктологічної парадигми та визначення відповідних та актуальних засобів вирішення політичних конфліктів. Автор проаналізував роботи вітчизняних науковців і визначив, що у своїй більшості вони спираються на класичні постулати західної конфліктології і їх пряме застосування до українських реалій є не надто коректним та продуктивним. Автор правильно визначає, що сьогодні вже на часі розгорнуті системні дослідження щодо прояву політичних конфліктів у політичному житті України та їх ролі у масштабних процесах суспільної трансформації. З іншого боку, сама ця специфіка, вочевидь, є наслідком своєрідного характеру пострадянських змін, які охоплюють усі без виключення сфери суспільних відносин відповідних країн і мають, до того ж, більш-менш явні національні відмінності.

Безперечною перевагою дисертації є розвиток наукового понятійного апарату. Автором дається аналіз термінології, яка застосовується в процесі розв'язання конфліктної ситуації в політичному полі і робиться

правильний висновок, що, насамперед, тут слід вести мову про співвідношення понять попередження, врегулювання та вирішення (розв'язання) конфліктів. Також, автором роботи представлені деякі зауваження до сучасного розуміння терміну «третя сторона», та уточнює межі застосування ідентифікації конфлікту за територіальним принципом, за географічними та історичними кордонами.

Важливим стало те, що автором обґрунтовано, що використання математичних моделей і методів дозволяє враховувати всі можливі варіанти подій і поведінкових типів реакцій суб'єктів при зміні обставин в тій чи іншій конфліктній ситуації. Автор визначає, що моделі можуть допомогти суб'єктам конфліктної взаємодії в виборі розумних рішень, оскільки математичне формулювання складних проблем вказує на можливі результати і сприяє визначенню оптимальних стратегій. Автор справедливо говорить, що створюючи модель конфлікту, необхідно чітко вказувати межі та кордони допустимих при моделюванні спрощень, не допускаючи абсолютного розчинення одиничних ознак конфлікту в загальних формалізованих описах.

Слід зазначити, що автор дисертації займає виважену наукову позицію і не перебільшує значення тих або інших засобів вирішення політичних конфліктів. Так, одним з висновків дисертаційного дослідження полягає в тому, що методи, розроблені світовою політичною практикою, які застосовуються досить довгий час і в різних країнах, різними політичними системами, практично всі носять характер тимчасового врегулювання конфліктної ситуації. Тому, автор вказує, що вирішити політичний конфлікт можливо лише тоді, коли вирішено протиріччя, яке породжує цей конфлікт. Але суспільство постійно змінюється, тому розробка абсолютно універсального методу, який би мав можливість знімати у перспективі будь-яку конфронтацію, є неможливим.

Особливо хотілося б відзначити наукову новизну і складність завдань, які вирішив дисертант. Зокрема, в розділі 4 мова йде про фасилітацію, як один з допоміжних факторів в процесі вирішення політичного конфлікту. Автор аналізує методи фасилітації і визначає, що вони є поєднанням технік, збудованих в особливій послідовності, що допомагає досягти цілей на рівні макропроцесу. Ці техніки адаптуються з урахуванням особливостей конкретного політичного конфлікту, його унікальної ситуації, особливостей розгортання конфліктного процесу, але послідовність кроків при їх застосуванні повинна залишатися незмінною, для того, щоб досягти поставленої мети.

В аспекті розгляду миротворчих операцій, як політичного інструменту вирішення військово-політичних конфліктів цікавим є звернення до дослідження теорії драми, яка показує, яким чином існуючі соціальні та політичні інститути з вирішення політичних конфліктів можуть сприяти формуванню потреби в пошуку аргументації, яка сприяє досягненню загального інтересу. Автором визначено, що конфронтаційні стратегії, що містяться в теорії драми працюють на посилення можливостей цих інститутів. Автором обгрунтовано, що рух у напрямку до кооперації вважається єдино продуктивним і доцільним.

Варто підкреслити, що більшість висновків дисертаційного дослідження мають обгрунтований характер. Вони логічні, чіткі. Мають достатній рівень наукової новизни. Робота цікава, написана науковою мовою, має новаторський і творчий характер. Її результати можуть бути використані в практиці вирішення політичних конфліктів, у викладанні проблем політичних криз та політичної напруженості в курсах соціальних дисциплін, а також в подальших наукових розробках цієї проблематики.

У цілому, позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження, слід зазначити, що воно не позбавлене деяких недоліків:

1. На теренах сучасного українського соціуму відбуваються радикальні зміни соціально-економічної, політичної та духовної системи, що демонтують усталені структури та установи. Ці процеси за своєю сутністю глибоко конфліктні. У зв'язку з цим, очевидно, було б доцільним, щоб автор дисертації більш докладно проаналізував джерела політичних конфліктів в Україні;

2. на жаль, недостатньо уваги було приділено такому важливому аспекту політичного конфлікту в Україні, як розходження інтересів в процесі боротьби за владу, в аспекті конкуренції. Тому, хотілось б почути думку автора, щодо впливу даного фактору на стан стабільності та напруженості в Україні сьогодні;

3. в пункті 3.3. автор досліджує державні форми вирішення сучасних політичних конфліктів. Але, які рамки втручання держави в конфліктний процес, в яких випадках це втручання є обов'язковим? Про це хотіло би почути більш докладно;

4. також, на мою думку, робота збагатилася б, якщо б автор більше уваги приділив застосуванню інструментів офіційної, напівофіційної та неофіційної дипломатії для врегулювання конфлікту в Україні. Це дуже важливе та нагальне питання, щодо вирішення проблем в сучасній політичній ситуації в нашій країні;

5. було також не зайвим, якби автор дисертації спробував би проаналізувати більше зарубіжного досвіду щодо вирішення політичних конфліктів. Наприклад, можливо, було б цікавим вивчити такий досвід, в рамках досить тривалого та неоднозначного конфлікту в Північній Ірландії, який є зразком складності багатоаспектності та поляризації політичних конфліктів. І насамперед, звернути увагу, що окрім політичної та соціальної складової надзвичайно важливим вплив на перебіг конфлікту зчинили етнічні та економічні фактори. А це все, можливо, стане дуже корисним для сучасної ситуації в нашій країні.

Проте дані зауваження не знижують наукової цінності роботи, а можуть бути, скоріше, побажаннями для подальшої наукової діяльності автора.

Зміст автореферату повністю відповідає змісту дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату дисертації, публікацій К.Г.Клюєва в спеціальних наукових виданнях дозволяє зробити висновок про відповідність теми й змісту дисертації паспорту спеціальності 23.00.02 - політичні інститути та процеси.

Вишевикладене свідчить, що дисертація Клюєва К.Г. «Сучасні технології розв'язання політичних конфліктів», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси, відповідає заявленій спеціальності та відповідним вимогам, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук.

Офіційний опонент,
доцент, кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних теорій
Національного університету
«Одеська юридична академія»

